

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

ZAMONAVIY PEDAGOGIKANING DOLZARBLIGI, TIYORIK VA AMALIY MUAMMOLARI TAHLILI

Haydarova Marg'uba Inomovna

Qo'qon davlat universiteti dotsenti (PhD)

Annotatsiya. *Ushbu ilmiy tezisdagi globallashtirish va shiddatli raqamlashtirish davrida pedagogika sohasining jamiyat rivojlanishidagi fundamental o'rni tahlil qilinadi. Maqolada an'anaviy ta'lim metodlarining inqirozi, talabalarda mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirish ehtiyoji hamda raqamli texnologiyalar (AI, VR, LMS) integratsiyasi masalalari keng yoritilgan. Shuningdek, ta'lim sifatini oshirishda "o'qituvchi-talaba" munosabatlarining yangi modellari o'rganilib, mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha innovatsion yechimlar va amaliy tavsiyalar tizimlashtirilgan.*

Kalit so'zlar: *zamonaviy pedagogika, ta'lim transformatsiyasi, andragogika, raqamli kompetensiya, kreativ fikrlash, muammoli ta'lim, inson kapitali, integratsiya, sun'iy intellekt.*

Bugungi kunda pedagogika fani shunchaki dars o'tish usullari majmuasi emas, balki davlatning strategik xavfsizligi va iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi inson kapitalini shakllantirish quroliga aylandi. XXI asr axborot asri bo'lib, ma'lumotlar hajmi har 2-3 yilda ikki barobarga ortmoqda. Bunday sharoitda talabalarga faqatgina quruq, yodlangan bilimlarni berish o'z dolzarbligini butunlay yo'qotdi. Zamonaviy pedagogika yoshlarni "nimani o'rganish"ga emas, balki "qanday o'rganish"ga (Learning to learn) yo'naltirishi zarur. Mavzuning yuqori darajada dolzarbligini quyidagi fundamental omillar belgilaydi: Inson kapitalining iqtisodiyoti: Zamonaviy mehnat bozorida qattiq ko'nikmalar (hard skills) bilan birga, moslashuvchanlik, jamoada ishlash va muammolarni ijodiy hal qilish kabi yumshoq ko'nikmalarga (soft skills) talab yuqori. Buni faqat transformatsiyalashgan pedagogika bera oladi. Texnologik disruptivlik (Portlash): Sun'iy intellekt (AI), neyrotarmoqlar va katta ma'lumotlar (Big Data) ta'lim muhitiga kirib keldi. Pedagogika ushbu texnologiyalarni rad etmasdan, ulardan unumli foydalanish metodikasini yaratishi kechiktirib bo'lmas vazifadir. Psixologik va fiziologik o'zgarishlar: Klip simvollarini orqali fikrlaydigan zamonaviy yoshlarning (Generation Alpha) diqqat konsentratsiyasi juda qisqa (8-12 soniya). Bu ularga dars berishning mutlaqo yangi, vizual va dinamik usullarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Pedagogika sohasining bugungi holati tahlil qilinganda, quyidagi chuqur ziddiyatlar va kamchiliklar aniqlandi: "Akademik egotsentrizm": Oliy ta'lim muassasalarida nazariy bilimlarning amaliyotdan uzilib qolishi. Talaba bitirgach, ish joyida ta'limda olgan bilimlarini qo'llay olmaydi. Metodik tayyorgarlikning pastligi: Ko'plab o'qituvchilar hamon avtoritar, ya'ni faqat o'qituvchi gapiradigan va talaba tinglaydigan passiv modelda ishlamoqda. Bu talabaning kreativ salohiyatini bo'g'adi. Raqamli tafavut (Digital Divide): Ta'lim muassasalarining texnik jihozlanishi o'ssa-da, pedagoglarning ushbu texnologiyalardan

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

pedagogik maqsadlarda (masalan, masofaviy darslarni boshqarish tizimlari - LMS orqali) foydalanish ko'nikmasi yetarli darajada emas. Pedagogika sohasidagi inqirozni bartaraf etish va uni yangi bosqichga olib chiqish uchun quyidagi kompleks yechimlar taklif etiladi: Flip Classroom (To'g'rilangan dars) modelini joriy etish: Talabalar nazariy qismni uydan turib (video yoki audio materiallar orqali) o'rganadilar, auditoriyada esa faqat amaliy tahlil, bahsmunozara va loyihalar ustida ishlanadi. P2P (Peer-to-Peer) va Jamoaviy ta'lim: Talabalarning bir-birlariga mavzuni tushuntirishi va guruhlarda ishlashi orqali kommunikativ ko'nikmalar rivojlantiriladi. Sun'iy intellekt yordamida individual ta'lim: Har bir o'quvchining o'zlashtirish tezligiga qarab AI yordamida shaxsiy ta'lim dasturini (Adaptive Learning) yaratish. Baholash tizimini isloh qilish: Faqat imtihon natijasiga qarab emas, balki talabaning dars davomidagi faolligi, loyihalardagi ishtiroki (Formativ baholash) tizimiga to'liq o'tish.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, pedagogika — bu qotib qolgan dogma emas, balki doimiy harakatdagi tirik tizimdir. Bugungi kun pedagogi axborot yetkazib beruvchi emas, balki talabaning qobiliyatlarini ochuvchi motivator va fasilitatoridir. Davlatning xalqaro reytinglardagi o'rnini to'g'ridan-to'g'ri ta'lim tizimining moslashuvchanligiga bog'liq. Pedagogika sohasidagi dolzarb muammolarni tizimli ravishda innovatsion metodlar yordamida hal qilish kelajak avlodning dunyo miqyosida raqobatbardosh bo'lishini kafolatlaydi. O'tkazilgan tadqiqotlar, mavjud pedagogik qarashlar va ta'lim tizimidagi tendensiyalar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogika fani bugungi kunda tub burilish (transformatsiya) pallasini boshidan kechirmoqda. Ushbu jarayonda pedagogika shunchaki dars o'tish uslublari yig'indisi bo'lgan tor sohadan chiqib, inson kapitalini va jamiyatning intellektual salohiyatini shakllantiruvchi strategik drayverga aylandi. Tezis doirasida olib borilgan tahlillar asosida quyidagi muhim yakuniy xulosalarga kelindi: Pedagog maqomining yangilanishi: XXI asr axborot makonida o'qituvchi endi bilimlarning yagona manbasi yoki ularni talabaga yetkazuvchi "monopolist" rolini bajara olmaydi. Zamonaviy sharoitda pedagogning vazifasi — axborot oqimini to'g'ri yo'naltirish, talabalarda tanqidiy va kreativ fikrlashni shakllantirish hamda ularni muammolarni mustaqil hal qilishga o'rgatishdan iboratdir. Muallim darsda dominant shaxs emas, balki talabaning teng huquqli hamkori va fasilitatoriga aylanishi zarur. Metodologik moslashuvchanlik zarurati: An'anaviy esdalik ta'limidan (yodlash tizimidan) kompetensiyaviy yondashuvga o'tish — bugungi kunning kechiktirib bo'lmaz talabidir. Biz taqdim etgan "Flip Classroom" (To'g'rilangan dars), "Project-based learning" (Loyihaviy ta'lim) va STEAM texnologiyalari nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki talabalarda mehnat bozori talab qilayotgan "soft skills" (yumshoq ko'nikmalar) — jamoada ishlash, kommunikativlik va moslashuvchanlikni avtomatik ravishda shakllantiradi. Raqamli integratsiya muvozanati: Ta'lim jarayoniga sun'iy intellekt, VR (virtual borliq) va raqamli platformalarni (LMS) joriy etish ta'limning qulayligi va tezkorligini ta'minlaydi. Biroq, texnologiyalar hech qachon o'qituvchining jonli muloqotini, uning tarbiyaviy va ma'naviy ta'sirini o'rnini bosa olmaydi. Raqamli pedagogika texnologik imkoniyatlar va insoniy qadriyatlar (milliy va umumbashariy) o'rtasidagi oltin muvozanatni topishi shart. Tizimli islohotlar istiqboli: Oliy pedagogik ta'lim muassasalarida 3-kurs

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

talabalarining amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish uchun nazariya va amaliyot integratsiyasini (dual ta'lim tizimini) yanada kuchaytirish lozim. Ta'lim sifatini baholashda quruq test yoki imtihon ko'rsatkichlaridan voz kechib, formativ (jarayondavomidagi) va kreativ baholash tizimiga to'liq o'tish davlatning xalqaro ta'lim reytinglaridagi (PISA, PIRLS, TIMSS) o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1 Mirziyoyev Sh.M. "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi". – Toshkent, 2019
2. Yo'ldoshev J.G'. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish". – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2014. – 210 b
3. Ishmuhamedov R. "Ta'limda innovatsion texnologiyalar va pedagogik mahorat"
4. John Hattie. "Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning". – Routledge, 2012. – 296 – Toshkent: "Nizomiy", 2017. – 185 b
5. UNESCO. "Reimagining our futures together: A new social contract for education". – Paris, 2021
6. World Economic Forum. "The Future of Jobs Report 2023: Education and Skills trends". – Geneva, 2023.

